

Revisionsutskottet

Tillsyn över valfinansieringen vid riksdagsvalet 2023 - Statens revisionsverks berättelse

INLEDNING

Remiss

Tillsyn över valfinansieringen vid riksdagsvalet 2023 — Statens revisionsverks berättelse (B 20/2023 rd): Ärendet har remitterats till revisionsutskottet för betänkande.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- ledande redovisningsrevisor Pontus Londen, Statens revisionsverk
- specialsakkunnig Elina Rissanen, justitieministeriet.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Tillsynen över valfinansieringen vid riksdagsvalet 2023

I lagen om kandidaters valfinansiering (273/2009, nedan valfinansieringslagen) föreskrivs det om kandidaters valfinansiering och om redovisning av finansieringen. Statens revisionsverk övervakar att skyldigheten att redovisa valfinansieringen fullgörs. Skyldiga att redovisa sin valfinansiering är enligt 5 § i valfinansieringslagen vid riksdagsval de som valts till riksdagsledamöter och de som utses till ersättare när valresultatet fastställs. I riksdagsvalet 2023 var 273 personer redovisningsskyldiga. Av dem lämnade alla in en sådan redovisning av valfinansieringen som avses i valfinansieringslagen, dvs. en redovisning av finansieringen av och kostnaderna för valkampanjen. Redovisningen av valfinansieringen ska lämnas in inom två månader efter det att valresultatet har fastställts. Av de redovisningsskyldiga lämnade 266 in sin redovisning inom utsatt tid och de återstående 7 lämnade in sin redovisning dagen efter det att tidsfristen gått ut.

Enligt valfinansieringsredovisningarna uppgick de totala kostnaderna för valkampanjerna i riksdagsvalet 2023 till 10,2 miljoner euro. De totala kostnaderna för valkampanjerna steg från 2019 års riksdagsval, då de uppgick till 9,6 miljoner euro. De genomsnittliga kampanjkostnaderna för alla redovisningsskyldiga var cirka 37 540 euro. Också de genomsnittliga kampanjkostnaderna steg något jämfört med det föregående riksdagsvalet: i riksdagsvalet 2019 uppgick de till 34 779 euro. De redovisningsskyldiga uppgav att de fått externt stöd för sina valkampanjer till ett belopp av 7,8 miljoner euro. Revisionsverket konstaterar att kandidaterna också tog emot bidrag från givare av vilka det enligt 4 § i valfinansieringslagen inte är tillåtet att ta emot bidrag. Dessa bidrag

Betänkande ReUB 1/2024 rd

överskrider dock inte den lagstadgade gränsen på 1 500 euro. När gränsen överskrids ska bidragsbeloppet och bidragsgivaren anges separat i valfinansieringsredovisningen. Verket noterar dessutom att bidrag som översteg det maximibelopp på 6 000 euro som lagen tillåter hade mottagits från en och samma givare. Till revisionsverkets uppgifter hör inte att övervaka begränsningarna av valfinansieringen enligt 4 § i valfinansieringslagen, men revisionsverket rapporterar också till dessa delar om iakttagelser som det gjort vid tillsynen.

När revisionsverket tar emot valfinansieringsredovisningar ska det försäkra sig om att redovisningarna innehåller de uppgifter som förutsätts i valfinansieringslagen med den noggrannhet som avses i lagen. Revisionsverket begärde att alla redovisningsskyldiga, alltså 273 ledamöter och ersättare, genom kampanjkontoutdrag eller på något annat liknande sätt skulle lämna uppgifter och dokumentation som kompletterar redovisningen och är nödvändiga när det kontrolleras om redovisningen är riktig och tillräcklig. En redovisningsskyldig lämnade dock inte begärda uppgifter och dokumentation till revisionsverket. Verket konstaterade att den redovisningsskyldiges redovisning var formellt korrekt upprättad, men i övrigt var det inte möjligt att kontrollera dess innehåll. Om den redovisningsskyldige trots begäran inte lämnar in begärda uppgifter eller begärd dokumentation till revisionsverket, har verket inte med stöd av valfinansieringslagen möjlighet att ålägga den redovisningsskyldige att lämna uppgifterna eller dokumentationen. Den enda sanktion som revisionsverket kan förena verkställandet med är föreläggande av vite. Det sättet har dock begränsats till situationer där den redovisningsskyldige trots uppmaning av revisionsverket inte lämnar in någon redovisning av valfinansieringen eller där det konstateras att redovisningen är uppenbart oriktig eller bristfällig på väsentliga punkter. Revisionsverket får då vid vite förplikta den redovisningsskyldige att lämna in en redovisning eller rätta till felet eller bristen.

Som slutsats konstaterar revisionsverket att efter granskningen av redovisningarna och efter att de redovisningsskyldiga lämnat kampanjkontoutdrag eller motsvarande utredningar jämte kompletteringar har revisionsverket inte tagit del av omständigheter som skulle ge verket anledning att ifrågasätta riktigheten av de inlämnade redovisningarna.

Utifrån inkommen utredning konstaterar utskottet att tillsynssystemet för valfinansieringen verkar fungera bra. Samtidigt påpekar utskottet dock behovet av att förtydliga blanketterna för anmälan om valfinansiering. Enligt den information som utskottet fick vid sakkunnighörandet baserar sig många punkter i blanketterna på lag och kan således inte ändras av revisionsverket. I synnerhet i fråga om dessa punkter anser utskottet det vara viktigt att blankettanvisningarna är så informativa och tydliga som möjligt för att minimera missförstånd.

Utveckling av valfinansieringslagen och partilagen

Vid justitieministeriet pågår ett lagberedningsprojekt för att ändra lagen om kandidaters valfinansiering, vallagen, partilagen och lagen om medborgarinitiativ. Utkastet till regeringsproposition baserar sig på regeringsprogrammet för regeringen Orpo och delvis också på regeringens proposition med förslag till lagar om ändring av lagen om kandidaters valfinansiering, partilagen, 112 och 143 1 § i vallagen och 10 § i lagen om medborgarinitiativ (RP 254/2022 rd), som förföll våren 2023.

Betänkande ReUB 1/2024 rd

I propositionsutkastet föreslås det bland annat att namnet på den som har gett en valkampanj ett lån på 1 500 euro (800 euro vid kommunalval) eller mer ska offentliggöras. Om långgivaren är ett kreditinstitut räcker det med information om att det är fråga om ett lån som beviljats av ett kreditinstitut. Även i fråga om lån som upptagits ska det göras en aktuell redovisning till revisionsverket på samma sätt som det i enlighet med 8 c § i partilagen görs en aktuell redovisning av erhållna bidrag. Genom dessa ändringar skapas samma öppenhet i fråga om lån som i den gällande lagstiftningen när det gäller bidrag. De föreslagna ändringarna ingick också i den proposition som förföll (RP 254/2022 rd), och utskottet har tidigare behandlat dem både i sitt betänkande ReUB 11/2022 rd och i sitt utlåtande ReUU 7/2022 rd. I flera sakkunnigyttranden som utskottet då fick ansågs det motiverat och värt att understödja att redovisningsskyldigheten i fråga om valfinansiering utvidgas till att gälla också de aktörer som beviljat kandidater lån. Ändringen skulle bidra till att undanröja tvivlen på huruvida redovisningen av valfinansieringen är heltäckande och korrekt, vilket också ligger i kandidatens intresse. Utskottet ansåg då och anser fortfarande att den föreslagna ändringen är bra med tanke på ökad insyn i valfinansieringen.

I utkastet till regeringsproposition föreslås också en ändring i partilagens förteckning över sådant som inte betraktas som bidrag. Förslaget är att lägga till avgifter för förtroendevaldas mötesarvoden och bidrag från EU-institutionerna och andra liknande internationella organisationer. Utskottet har ett flertal gånger i sina tidigare betänkanden (t.ex. ReUB 3/2012 rd, ReUB 1/2016 rd, ReUB 2/2017 rd och ReUB 1/2018 rd) lyft fram behovet att utveckla valfinansierings- och partilagstiftningen och föreslagit att de avgifter som kandidater, förtroendevalda och riksdagsledamöter betalar till partierna inte ska betraktas som bidrag till partierna och att partilagens förteckning över vad som inte betraktas som bidrag ska preciseras till denna del. Utskottet välkomnar att det i utkastet till proposition ingår den utvecklingspunkt i partilagen som utskottet upprepade gånger lyft fram och att det föreslås att bestämmelsen preciseras genom de tillägg som nämns ovan.

Utskottet kommer att återkomma till frågorna om utveckling av valfinansieringslagen och partilagen när regeringens proposition med förslag till lagändringar i anslutning till dem är klar.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Revisionsutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner ett ställningstagande med anledning av berättelse B 20/2023 rd.

Utskottets förslag till ställningstagande

Riksdagen har ingenting att anmärka med anledning av berättelsen.

Betänkande ReUB 1/2024 rd

Helsingfors 28.2.2024

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Johanna Ojala-Niemelä sd
vice ordförande Veijo Niemi saf
medlem Hanna Holopainen gröna
medlem Janne Jukkola saml
medlem Arja Juvonen saf
medlem Teemu Kinnari saml
medlem Antti Kurvinen cent
medlem Aki Lindén sd
medlem Ville Merinen sd
medlem Sari Tanus kd.

Sekreterare var

specialsakkunnig Anne Kalliomäki.